

जाहिरातीचे दर.

सालील पत्त्यावर चौकशी
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास', पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४.

(टपाल हेशिल माफ)

किरकोळ अकास

एक आणा.

'अर्थ' एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलो धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र.

संपादक—प्रो. वा. गो. काले.

वर्ष २

पुणे, बुधवार, तारीख २९ एप्रिल, १९३६.

अंक १८

WANTED.

Influential and hard-working Agents At
Ahmednagar, Dhulia, Kolhapur, Nasik and
Poona for Sun Life Assurance Company of
Canada on liberal terms. Apply :—The Manager,
Sun Life Assurance Company of Canada,
Hornby Road, Fort BOMBAY.FOR
SAFETY, ECONOMY
AND
DURABILITY
Consult

V. G. & Sons

ELECTRICAL and RADIO ENGINEERS
AND
LICENSED ELECTRICAL CONTRACTORS
Laxmi Road, Ganapati Chowk, POONA.

मासिक बीज खर्चात बचत पाहिजे ना ?

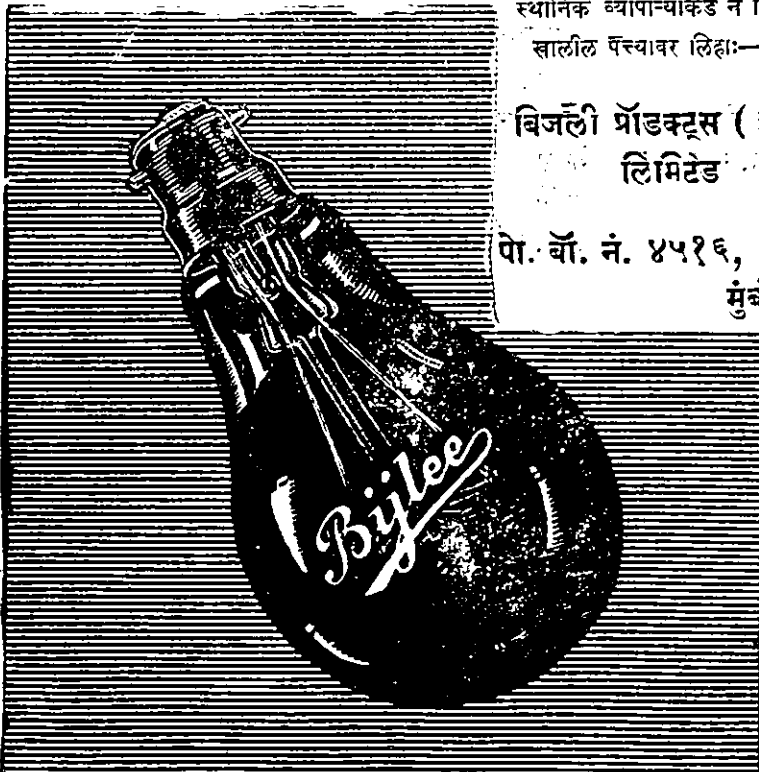
तर मग मुंबईत तयार झालेले

विजली दिवेच वापरा—

स्थानिक व्यापाऱ्याकडे न मिळाल्यास
सालील पत्त्यावर लिहाः—विजली प्रॉडक्ट्स (इंडिया)
लिमिटेड

पो. बॉ. नं. ४५१६,

मुंबई नं. ८

न. वि. वडनेरकर

जव्हेरी आणि सराफ,

रविवार पेठ, सराफ

बझार, पुणे २.

आमच्याकडे सोने, चांदी व
मोत्यांचा माल खात्रीचा मिळेल.
तसेच जुन्या जिनसा योग्य भावाने
सरेदी केल्या जातात.शुभकार्यात भेट देण्याकरिता
सोन्याचांदीच्या नमुनेदार व सुबक
वस्तु मिळतील.

स्वदेशी

कापड म्हणजे काय !

(१) स्वदेशी व्यवस्था (२) स्वदेशी
सूत (३) स्वदेशी मजुरी.या तीन गोष्टी लक्षात ठेवल्याने
स्वदेशीविद्दल तुमची फसवणूक होणार
नाही.हजारमालापासून सर्व प्रकारचे
रेशमी, सुती व गरम कापड व टांचणी-
पासून सर्व प्रकारची स्टेशनरी चमरे.
स्वदेशी माल मिळण्याचे
खात्रीचा पुण्यातील एकच ठिकाण

स्वदेशी भांडार

लक्ष्मीरोड, पुणे २.

विविध माहिती

शाईवाले स्टीफन्स यांची सव्वा कोटीची संपत्ति
स्टीफन्स नांवाच्या प्रसिद्ध ब्रिटिश शाईवाल्यांच्या घराण्यांतले मि. मायकेल स्टीफन्स दोन महिन्यांपूर्वी दिवंगत झाले. त्यांची मालमत्ता सव्वा कोटी रुपयांच्यावर आहे. ह्या गृहस्थांच्या आजोबांनी शाईचा धंदा स्थापला व १९२५ साली त्याचें कंपनीत रूपांतर झालें.

लष्करी स्वात्यावरील खर्च

आयर्लंडमधील लष्करी स्वात्यावर त्या देशाचे एकूण उत्पन्नाच्या ५ टक्क्यांहून अधिक खर्च करण्यांत येतो. ग्रेट ब्रिटनमध्ये हें प्रमाण १८ टक्के इतकें पडतें. हिंदी लष्कराचा खर्च एकूण बजेटाचे जवळ जवळ ४० टक्क्यांवर रकम खर्चून जातो.

ब्रिटिश सिनेमा व चित्रपट

ग्रेट ब्रिटनमधील सिनेमाचे धंद्यास उत्तेजन मिळावें, ह्याकरितां आठ वर्षांपूर्वी ब्रिटिश चित्रपटांना संरक्षण देण्यांत आलें होतें. ह्या संरक्षणाची मुदत १९३८ मध्ये संपते. संरक्षण देणाऱ्या कायद्यानें प्रत्येक सिनेमागृहानें कांहीं विशिष्ट प्रमाणांत ब्रिटिश चित्रपट दाखविलेच पाहिजेत, अशी सक्ति करण्यांत आलेली आहे. हें प्रमाण सध्या दर शंभरांत वस, इतकें भारी आहे. ह्या सवलतीचा फायदा घेऊन काढलेले कित्येक चित्रपट टाकाऊ असतात व त्यामुळे ब्रिटिश धंद्याचें नांव दूषित होतें, अशी तक्रार ऐकू येत आहे.

कोचीन बंदर वरच्या वर्गांत चढलें

मुंबई, मद्रास, कलकत्ता, कराची इत्यादि बंदरें पहिल्या प्रतीची (मेजर पोर्ट) गणली जातात व बाकीचीं दुय्यम (मायनर पोर्ट) समजली जातात. कोचीनच्या बंदरास बढती मिळाली असून त्यास पहिल्या वर्गांत चढविण्यांत आलें आहे. ह्या बाबतींतलें जरूर तें बिल लेजिस्लेटिव्ह असेंब्लींत मंजूर झालें असून तपशीलवार कायदा पुढें करण्याचा सरकारचा विचार आहे.

मुंबई शहरातील रस्ते

मुंबई कॉर्पोरेशनचे हद्दींत २२२ मैल लांबीचे रस्ते असून ते दुरुस्त राखण्यासाठी दरसाल एकूण ३० लक्ष रुपये, म्हणजे दर मैलास सरासरीनें १३,५०० रुपये खर्च येतो.

रस्तेसुधारासाठी १५ लक्ष रुपये

मुंबई सरकारनें मुंबई ते नाशिक व मुंबई ते पुणे ह्या रस्त्यांच्या सुधाराई प्रीत्यर्थ अनुक्रमे ९,३४,००० व ५,३५,००० रुपये मंजूर केले आहेत.

उपयुक्त सूचना करणारांस बक्षिसें

इंग्लंडमधील लंडन अँड नॉर्थ ईस्टर्न रेल्वेनें उपयुक्त सूचना करणारांस रोख बक्षिसें देण्याची योजना आखलेली आहे. ह्या योजनेनुसार रेल्वेनें आतांपर्यंत सुमारे नऊ हजार रुपये वाटले आहेत. सूचनांचा विचार करून बक्षिसें ठरवणाऱ्या कमिटीस कल्पना सुचविणारांची नांवे सांगण्यांत येत नाहीत व केवळ गुणावर बक्षिस देण्यांत येतें.

लाइपझिग फेअरमध्ये हिंदुस्थान सरकार भाग घेणार नाही

जर्मनीमध्ये लाइपझिग येथें भरणाऱ्या आंतरराष्ट्रीय स्वरूपाच्या प्रदर्शनांत व बाजारांत हिंदुस्थान सरकार भाग घेणार नाही, असें दुय्यम भारतमंत्र्यांनी पार्लमेंटांत सांगितलें.

अमेरिकेंत परदेशीयांवर करवाद

परदेशी कंपन्या व व्यक्ति ह्यांच्या अमेरिकेंत होणाऱ्या प्राप्तीवर भारी कर बसविण्याबद्दलचे बिल अमेरिकेच्या कायदेमंडळापुढें मांडण्यांत आलें आहे.

कपाशीच्या क्षेत्रांत व पिकांत वाढ

सन १९३५-३६ सालाबद्दलचा हिंदी कपाशीच्या पिकासंबंधाचा सरकारी अंदाज प्रसिद्ध झाला आहे. २५ कोटी एकरांत कपास लावण्यांत येईल व त्यांतून ५७३ लक्ष गासढ्या (१ गासढी = ४०० पौंड) कपास निघेल असा अंदाज आहे. म्हणजे, पिकाच्या क्षेत्रांत ५ टक्के व उत्पन्नांत १८ टक्के वाढ होईल, अशी अपेक्षा आहे.

व्हाइसरॉयसाहेबांची शेतीच्या जनावरांविषयी आस्था

हिंदुस्थानच्या नव्या व्हाइसरॉयसाहेबांनी दोन उत्कृष्ट दर्जाचे वळू बैल विकत घेतले असून दिष्टीच्या आसपासचे प्रदेशांतील शेतकऱ्यांस त्यांचा उपयोग करून घेतां येईल, अशी योजना होणार आहे.

हिंदी तागाच्या धंद्यासाठी मध्यवर्ती कमिटी

कपाशीच्या पिकाची व धंद्याची सुधारणा घडवून आणण्याची कामगिरी करण्यासाठी ' इंडियन सेंट्रल कॉटन कमिटी ' स्थापन झाली असून तिचें उपयुक्त कार्य चाललें आहे. त्याच धर्तीवर तागाच्या धंद्याच्या संबंधांत एक मध्यवर्ती कमिटी नेमण्याचें ठरलें असून तिची घटनाहि निश्चित झाली आहे..

औद्योगिक शिक्षण देणारी मुसलमानांसाठी स्वतंत्र संस्था

मि. महमद हाजी साबू सिद्दिक ह्यांच्या देणगीमधून मुंबई येथें वरील संस्थेची स्थापना झाली असून तिचा उद्घाटन समारंभ गेल्या आठवड्यांत झाला. २२ लक्ष रुपयांच्या व्याजांतून संस्थेचा वार्षिक खर्च चालेल व एकूण २५० विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाची त्यांत सोय होईल.

शांततेचा पुरस्कार करणारा चित्रपट दाखविण्यास बंदी ?

लीग ऑफ नेशन्स युनियननें युद्धाचे दुष्परिणाम व शांततेच्या मार्गानें भांडणें मिटविण्याचा सुपरिणाम दाखविणारी एक फिल्म तयार केली आहे. ग्रेटब्रिटनमधील सेन्सॉरनें ती नापास केली. चित्रपट तयार होतांना युद्धस्वात्यानें आपल्या सामुग्रीचा उपयोग करू दिलेला नसल्यास लायसेन्स मिळेल, असें शेवटीं ठरलें. शांततेचा पुरस्कार करणाऱ्या बोलपटांमुळे रंगरूटाचे मार्गांत अडचणी उत्पन्न होतात, अशी युद्ध स्वात्याची तक्रार असावी व त्याचा परिणाम सेन्सॉर बोर्डावर होत असेल अशी शंका येण्यास त्यामुळे कारण उत्पन्न झालें आहे.

अनुक्रमणिका.

	पृष्ठ		पृष्ठ
१ विविध माहिती ...	२१२	प्याचें शिक्षण—दक्षिण	
२ सामाजिक जबाबदारी- च्या विम्याच्या योजना	२१३	आफ्रिकेंत जकातीविषयी- चें धोरण—रोखेबाजारा-	
३ 'क्रॉस' चेकचा रोखीनें वटाव ! ...	२१४	तील हालचाल	
४ यशस्वी धंदेवाल्याचा त- रणांस उपदेश ...	२१४	६ मंडळ्यांची प्रसिद्धीपत्रके	२१७
५ स्फुट-विचार ...	२१५	७ ग्रेटब्रिटनचें अंदाजपत्रक	२१८
हिंदी सोन्याची निर्गत —		८ असिल भारतीय आमो- योग संघ ...	२१९
सोन्याची निर्गत आणि		९ सड्करचें धरण ...	२१९
लॉर्ड क्रेटो—बोयीघाट हा		१० वेळगंज ता. डे. अं.	
कारखाना आहे !—दुसरी		असोसिएशन ...	२१९
बिलांची सामाहिक विक्री—		११ मुंबईच्या रोखेबाजाराचा	
सार्वजनिक रस्ते वापर-		हीरकोस्तव ...	२२०
		१२ निवडक बाजारभाव	२२०

अर्थ

बुधवार, ता. २९ एप्रिल, १९३६

सामाजिक जबाबदारीच्या विम्याच्या योजना

एक काळ असा होता की, त्या वेळीं व्यक्तिस्वार्थ व स्पर्धा हे सामाजिक जीवनाचे आधारस्तंभ समजले जात असून धंदेवाले आणि अर्थशास्त्रवेत्ते ह्यांचे या बाबतीत एकमत होतें. परंतु गेल्या तीस-चाळीस वर्षांत ह्या मतांत अत्यंत महत्त्वाचा बदल झाला आहे. अनियंत्रित स्वार्थ आणि स्पर्धा हा अर्थशास्त्रीय सिद्धांतांचा पाया नाही; सामाजिक व राष्ट्रीय हिताच्या व्यापक विचारांनी व्यक्तिस्वार्थ मर्यादित होतो आणि करावा लागतो; आणि असे होण्यांत समाजाचे व व्यक्तीचे अंतिम हितच आहे ही विचारसरणी अर्थशास्त्रीय ग्रंथांमध्ये प्रभावी झाली आहे. राज्यकर्ते आणि धंदेवाले ह्यांच्यावरहि वरील कल्पनांचा परिणाम होऊन समाजातील असहाय, मागसलेल्या व शक्तिहीन वर्गांस समाजाच्यातर्फे सहाय देऊन सशक्त बनवण्याचें धोरण अमलांत आलें आहे. कर्जबाजारी लोकांचें सावकारांपासून संरक्षण; कामकरी वर्गाच्या हिताचे, कारखानेदारांवर आवश्यक सुधारणा लादणारे कायदे; सक्तीच्या शिक्षणाचा प्रसार; जनतेच्या आरोग्याबाबतच्या घरे, रुग्णालये इत्यादि संबंधांतल्या सोयी; असल्या अनेक मार्गांनी समाजांतली आर्थिक विषमता दूर करण्याची व्यवस्था झाली आहे. ध्येयाकडे अतित्वरेनें धांव घेणाऱ्या समाजसत्तावाद्यांस ह्या सुधारणा "तुरुतदाण महापुण्य" स्वरूपाच्या आहेत, ह्या समजुतीमुळे त्या अमान्य वाटतात. असल्या अर्धवट योजनांनी जनतेची दिशाभूल होऊन ध्येय गाठण्याच्या मार्गांत त्यांची अडचण भासते असा त्यांचा अभिप्राय आहे. तथापि, हल्लहल्लू कां होईना, निश्चित प्रगति होत आहे असे दिसत असतां कोरड्या ध्येयवादाच्या सड्ड्यांत उडी घालण्याची सामान्य लोकांची तयारी नसते व प्रवृत्तिहि सहज होऊ शकत नाही. भांडवलशाहीनें समाजसत्तावाद्यांच्या फुग्यांतली हवा आर्थिक व सामाजिक सुधारणा घडवून आणून काढून टाकण्याचा प्रयत्न

केला आहे, असें मानलें तरी विषमता व अन्याय दूर करण्याचे सामाजिक उपाय सामान्यतः इष्ट व ग्राह्य वाटणें स्वाभाविक आणि व्यवहारास घरूनच आहे.

आर्थिक दृष्ट्या बलहीन असलेल्या वर्गांच्या अडचणी नाहीशा करून त्यांचें जीवन सुखी करण्याच्या योजनांमध्ये त्यांस भोगाऱ्या लागणाऱ्या आपत्तींचें निवारण सामाजिक विम्याच्या पद्धतीनें करण्याच्या व्यवस्थेस महत्त्वाचें स्थान दिलें पाहिजे. वार्धक्य, आजारीपणा आणि बेकारी ह्या आपत्ती गोरगरीबांस अत्यंत जाचक होतात, आणि प्रसंग आला असतां किंवा अगोदर त्याविषयी तरतूद करणें त्यांच्या अल्प कमाईच्या व मागासलेपणाच्या कारणानें शक्य होत नाही. अशा स्थितीत, पाश्चात्य देशांमध्ये सरकार, कामकरी व मालक त्यांच्या सहकारितेनें विम्याच्या योजना अमलांत आलेल्या आहेत. कामकरी व इतर गरीब लोकांच्या असहाय स्थितीची जबाबदारी केवळ त्यांच्या दुर्दैवावर किंवा कार्यहीनतेवर टाकली न जाता तीमध्ये धंदेवाले व संबंध समाज सहभागी आहे हें तत्त्व शास्त्रशुद्ध व व्यवहारशुद्ध आहे ह्याविषयी आतां बहुतेक ऐकमत्य असल्यानें पातीच्या तत्त्वावर विम्याच्या योजना पुढारलेल्या देशांत अमलांत आल्या आहेत. वार्धक्य, आजारीपणा व बेकारी ह्यांसाठी विम्याची वर्गणी बसते तिचे तीन समसमान हिस्से करतात आणि कामकरी, मालक व सरकार हे तीन पक्ष आपल्या वाट्याचे पैसे भरतात, अशी ही योजना असते. शेतांत काम करणाऱ्या मजुरांसहि बेकारी विम्याची योजना लागू करण्याचें ग्रेटब्रिटनमध्ये घाटत आहे, ह्यावरून विम्याच्या द्वारे संपत्ति-विहीन वर्गांच्या आर्थिक सुस्थितीची जबाबदारी, स्वावलंबन आणि सहकार ह्या तत्त्वांच्या पायावर संबंध समाजावर टाकण्याची प्रथा कशी विस्तार पावत आहे, ह्याची कल्पना येईल.

ह्या संबंधांत ग्रेटब्रिटनमध्ये सर तुडल्यम बीव्हरिज ह्यांच्या अध्यक्षतेसाली नेमलेल्या एका कमिटीच्या शिफारसीचा उल्लेख केला असतां तें उपयुक्त होईल. त्या देशांत हातांनी काम करणाऱ्या मजुरांचें उत्पन्न कितीहि मोठें असलें तरी त्या सर्वांचा अंतर्भाव बेकारी विम्याच्या तेथील राष्ट्रीय योजनेत होतो; परंतु पांढरपेशा (इंग्लंडमध्ये त्यांस "काळे डगलेवाले", "ब्लॅक कोटेड" असे म्हणतात) नोकरांस वार्षिक २५० पौंड कमाल मर्यादा लागू करण्यांत आली आहे. ह्या मर्यादेच्यावर ज्यांची मिळकत असेल, त्यांस विम्याच्या योजनेचा फायदा मिळत नाही. वार्षिक उत्पन्नाची मर्यादा ४०० पौंड करावी अशी बीव्हरिज कमिटीची सूचना आहे आणि ती अमलांत आल्यास चार लक्ष पांढरपेशा नोकरांची बेकारी-विम्याची सोय होईल. हे चार लक्ष लोक, त्यांचे मालक व सरकार ह्यांपैकी प्रत्येकाची वार्षिक विमा-वर्गणी एकूण एक कोटी रुपये होईल आणि अशा रीतीनें विमा-निधीत दरवर्षी तीन कोटी रुपये जमा होतील आणि त्यास मजबुती येईल. ह्या विषयांत सोल जाण्याचें येथें कारण नाही. पाश्चात्य देशांत बेकारी-संरक्ष्या आपत्तींपासून सामान्य स्थितीतल्या लोकांचें संरक्षण केंद्रण्यांचे उपाय कसे अमलांत आणले जात आहेत आणि सध्याच्या मंदीच्या काळांतहि त्यांचा विस्तार कसा चालला आहे, हें दांसंबंध्यांचाच प्रस्तुत उद्देश आहे.

हिंदुस्थानांत विमा व्यवसाय अजून बाल्यावस्थेतच आहे असे म्हणण्यास हरकत नाही आणि कामकरी व नोकरवर्ग ह्यांच्या बाबतीत सामाजिक जबाबदारीच्या विम्याच्या योजनांचा तर

मागमूसचे नाही. पेन्शन, प्रॉविडंट फंड, ग्रॅज्युएटी इत्यादि प्रकारची सोय सरकारी व निमसरकारी नोकरांच्या बाबतीत आहे. तथापि, असहाय, परोपजीवी आणि दरिद्री सामान्य जनतेचा विचार केल्यास त्यांच्या कुटुंबांची कांहींच सोय नाही असे आढळून येईल. ह्या देशातहि अशा प्रकारचा उपक्रम करण्याची वेळ केव्हाच येऊन गेली आहे; आणि प्रयोगादाखल तरी निदान विम्याच्या विशेष योजना आखणे आवश्यक आहे. सामुदायिक जबाबदारीचे तत्त्व त्यांमध्ये अंतर्भूत झाले. असल्याने सरकारने त्या कामास लागणारा पैसा कोठून आणावा हा प्रश्न प्रथमच उपस्थित होईल. अढचण सरी असली तरी तिळा आज नाही उद्यां तोंड द्यावे लागणार आहे आणि ह्या दृष्टीनेच त्याचा विचार होणे अगत्याचे आहे. शेतीच्या धंद्यातील जनावरांचा विमा उतरण्याचे कार्य सहकारी संस्थांमार्फत करता येते ही गोष्ट थोड्याबहुत अनुभवाची आहे. निसर्गाच्या लहरीचे परिणाम शेतकऱ्यास जसे भोगावे लागतात तसे दुसऱ्या धंद्यात क्वचितच लोकांस भोंवतात. ह्या संबंधांत शेतकऱ्याच्या आपत्तीचे निवारण व्हावे म्हणून विम्याची योजना आखणे शक्य आहे की नाही ह्याची चर्चा झाली पाहिजे. सारांश, सामाजिक जबाबदारीच्या तत्त्वावर आधारलेल्या विम्याच्या योजना हिंदुस्थानांत चालू करण्याचा प्रश्न सरकार आणि लोकप्रतिनिधि ह्यांनी हाती घेणे अगत्याचे आहे. श्रीमान व पुढारलेली पाश्चात्य राष्ट्रे आणि हिंदुस्थान ह्यांच्या परिस्थितीत महदंतर असले तरी येथील लोकांच्या गरजा व अढचणी लक्षांत घेऊन बाहेरच्या अनुभवाचा उपयोग त्यांच्या हितासाठी शक्य तितका करणे अगत्याचे आहे.

‘क्रॉस’ चेकचा रोखीने वटाव करतां येईल काय ?

सरकारी तिजोरीची विशिष्ट परिस्थिति

कित्येक प्रसंगी, अधिकारी ह्या नात्याने मामलेदारांच्या नांवावर ‘क्रॉस’ चेक काढून लोक जमीन महसूल वगैरे भरतात. मामलेदारांचे, मामलेदार ह्या नात्याने, बँकेत खाते नसते व त्या कारणाने, आलेला चेक बँकेत जमा करणे अशक्य असते. चेक क्रॉस केलेला असला, म्हणजे नियमाप्रमाणे तो फक्त खात्यांत जमा करता येतो व त्याची रकम आदा करता येते; त्याचे रोख पैसे मिळत नाहीत. ह्यामुळे, ‘क्रॉस’ चेकचे पैसे मामलेदाराचे हाती येत नाहीत व तो चेक परत करावा लागतो. ह्या कारणाने गैरसोय होऊन चेक काढणाराचे प्रतिष्ठेस बाध येण्याचा संभव असतो व विनाकारण खर्च वाढून गैरसोय होते. सरकारी तिजोरीस ‘बँक’ असे समजून चेकचे पैसे तिला रोखीने आदा करणे रास्त होईल काय ? असा येथे प्रश्न उद्भवतो.

वास्तविक पहातां, सरकारी ट्रेझरी ही “बँक” नाही व तिच्यावर काढण्यांत आलेल्या ‘क्रॉस’ चेकचे पैसे, एक बँक दुसऱ्यास आदा करील, त्याप्रमाणे आदा करतां येणार नाहीत. हा सरळ नियम झाला व ट्रेझरीवर काढण्यांत आलेला ‘क्रॉस’ चेक वटला नाही, तर त्याबद्दल बँकेस जबाबदार धरतां येणार नाही. तथापि, कोणत्याहि बँकेच्या मानाने सरकारची प्रतिष्ठा विशिष्ट दर्जाची असल्याकारणाने क्रॉस चेकचा रकम आदा करण्यांत धोका वाटत नाही व कित्येक प्रसंगी असल्या चेकचे पैसे रोखीने दिले जातात, असा अनुभव आहे. हिशेब तपासनीसहि त्यावर आक्षेप

घेत नाहीत, असे आढळते. हा रिवाज नियमाविरुद्ध असला, तरी त्यामुळे बँकेच्या गिःहाइकांची सोय होऊन त्यांत धोक्याची भीति नसते व त्यामुळेच तिचे विरुद्ध तक्रार करण्याचे कारण पडत नाही. अर्थात्, तात्विक दृष्ट्या तो रिवाज सदोष समजला पाहिजे. ट्रेझरीवरील चेक रोखीने वटावणे अगर न वटावणे हे प्रत्येक बँकेच्या मर्जीवर अवलंबून राहिल व ते तसे वटावण्याबद्दल चेक काढणारास अगर तो दाखल करणारास बँकेस आग्रह करतां येणार नाही.

तथापि, बँकेने हे सर्व टाळून आपल्या खातेदारांस ट्रेझरीवर क्रॉस चेक न काढण्याबद्दल सूचना देणे ज्यास्त सोईचे होईल असे वाटते. खातेदारास ही विशिष्ट परिस्थिति समजावून सांगितल्यास, क्रॉस चेक न देणे आपल्याच हिताचे आहे, हे त्यांच्या ध्यानांत येईल. क्रॉस चेक दिला गेल्यास त्याचा वटाव करणे बँकेच्या मर्जीवर अवलंबून राहिल व घोरणी बँकर, आपल्या बँकेवर काढलेला चेक परत पाठविण्याऐवजी त्याचे पैसे रोख देईल हे सरळ आहे. परंतु, अशी पाळीच येऊ न देणे ज्यास्त श्रेयस्कर ठरेल. ह्या संबंधांत आमचेकडे आलेल्या विचारणेस अनुलक्षण वरील खुलासा केलेला आहे. त्याविषयी कोणास कांहीं नवीन मद्दा मांडावयाचा असेल, तर त्यास ‘अर्थी’त अवश्य स्थान मिळेल.

यशस्वी धंदेवाल्याचा तरुणांस उपदेश

हलक्या स्थितीतून श्रीमंतीच्या शिखरावर चढलेल्या एखाद्या धंदेवाल्याने बेकारांस किंवा भिकार कामांत आपला गुजारा करणाऱ्या तरुणांस दीर्घोद्योग व चिकाटी ह्यांमध्ये यशाची गुरुकिल्ली आहे असा उपदेश केला असता तो अर्थहीन व दुःखावर दागण्या देण्यापैकी आत्मश्लाघेचा प्रकार आहे असे कित्येकांस वाटते. तथापि, असल्या अनुभवमूलक उपदेशांत, आपल्या विशिष्ट परिस्थितीत उपयोगी पडण्यासारखा कांहींच तथ्यांश किंवा ग्राह्यांश नसतो असे कोणीहि मानणे चुकीचे आहे. दीर्घपरिश्रम व चिकाटी ह्यांच्या जोरावर आपले नशीब काढलेला एक श्रीमान धंदेवाला म्हणतो:—

“तीव्र स्पर्धा बोकाळली असली तरी गरीब कुटुंबातील तरुणांस धंद्यांतल्या वरच्या जागा पटकावणे शक्य आहे. ह्या बाबतीत माझ्या लहानपणी जे गुण अत्यावश्यक होते, ते आज मितीसहि तसेच अगत्याचे आहेत. कसून मेहनत करण्याची पात्रता, हाती घ्यावयाच्या धंद्याबद्दल खडानखडा माहिती करून घेण्याविषयी तळमळ आणि अजिंक्य उत्साह, हे ते गुण होत.” तो पुढे म्हणतो:—

“होईल तितके कमी काम करण्याची प्रवृत्ति धंद्यांत यश प्राप्त होण्याचे मार्गांतली एक धोंड आहे. मी स्वतःचा नित्याचा उद्योग संभाळून सात वर्षे पर्यंत एका रात्रीच्या शाळेत शिक्षण घ्यास जात असे आणि तेथे आपल्या धंद्याची तपशीलवार माहिती करून घेत असे. कित्येक वेळां रोजचे काम संपल्यावर मी पुन्हा कारखान्यांत जाऊन तेथे काम करणारांचे निरीक्षण करून त्यांचेकडून अधिक ज्ञान संपादन करीत असे.”

स्फुट विचार

हिंदी सोन्याची निर्गत — ब्रिटिश बँकरचे मत

हिंदुस्थानांतून सोन्याचा प्रवाह सारखा बाहेर वहात आहे, त्यासंबंधाने येथील लोकमत व्यक्त झाले असता त्यांत तथ्य नाही असे म्हणण्याची प्रवृत्ति सरकारी अधिकाऱ्यांमध्ये दिसून येते. हिंदी सोन्यास चांगला भाव येऊन त्याची बाहेरच्या देशांत विक्री होते, हे शेतकरीवर्गाच्या आणि एकंदर राष्ट्राच्या हिताचे आहे आणि हिंदुस्थानांतून सोन्याची निर्गत व्हावयास अजून किती तरी वाव आहे अशा आशयाचा अभिप्राय ते प्रकट करीत असतात. निर्गत होणारे सोने जनतेच्या अनेक वर्षांच्या शिल्लकेतले भांडवल असून, चालू उत्पन्नावर लोकांचा वार्षिक गुजारा व्हावयास पाहिजे तसा तो आर्थिक मंदी व हलाखी ह्यांचे योगाने होत नसल्याने त्यांस भांडवल विकून चरितार्थ चालवावा लागत आहे हे स्थूल मानाने हिंदी सोन्याच्या निर्गतीचे स्वरूप व रहस्य आहे. सरकारी अधिकाऱ्यांनी ही वस्तुस्थिति नाकारण्यांत वास्तविक कांहीं हशील नाही. चार्टर्ड बँक ऑफ इंडिया, ऑस्ट्रेलिया अँड चायना ह्या संस्थेचे अध्यक्ष, सर बुडल्यम फूट मिचेल ह्यांनी बँकेच्या वार्षिक सभेचे प्रसंगी ह्या विषयास अनुलक्षण काढलेले उद्गार ध्यानांत ठेवण्यासारखे आहेत. ते म्हणाले: “प्रस्तुत काळीं स्वावलंबी राष्ट्रांमध्ये हिंदुस्थानची गणना केली पाहिजे, कारण एकूण हिंदी उत्पन्नाचा दहावा-बारावा हिस्साच परदेशांत व्यापाराचे मार्गाने निर्गत होतो. हिंदुस्थानची आर्थिक घटना कुषिप्रधान असून कांहीं काळ ती अशीच रहाणे अपरिहार्य आहे. प्रचलित आर्थिक मंदीचा परिणाम हिंदी शेतकऱ्यांवर तात्काळ झाला नसला तरी गेल्या चार वर्षांत त्यांची मिळकत सारखी घटत आली आहे. ह्याचा परिणाम असा झाला आहे की, जरूरीच्या जिनसा विकत घेण्यास त्यांस कर्ज काढावे लागले आहे किंवा बचत केलेल्या सोन्याचांदीच्या स्वरूपांतल्या पैशास त्यांस मुकावे लागले आहे.”

सोन्याची निर्गत आणि लॉर्ड केट्टो

चार्टर्ड बँकेचे अध्यक्ष, सर डब्ल्यू फूट मिचेल ह्यांनी हिंदुस्थानांतून बाहेर जाणाऱ्या सोन्यासंबंधाने काढलेले उद्गार वर नमूद केले आहेत. सध्या चाललेल्या सोन्याचा प्रवाहाविरुद्ध आक्षेप घेण्याचे कारण नसून तो आणखी कांहीं काळपर्यंत तसाच होत राहिला तरी हरकत नाही असा उलट्या प्रकारचा अभिप्राय मर्कटाइल बँक ऑफ इंडियाचे अध्यक्ष, लॉर्ड केट्टो, ह्यांनी त्या बँकेच्या वार्षिक सभेत व्यक्त केला. ते म्हणाले:— “हिंदुस्थान देश हळुहळू पण निश्चितपणे आर्थिक मंदीतून बाहेर पडत आहे. १९३५ साली हिंदी निर्गत व्यापार आयातीपेक्षा ७० कोटी रुपयांनी ज्यास्त होता. नुसत्या मालाचा हिशेब केला असता हा आकडा फक्त १५ कोटी असून बाकीचे ४५ कोटी निर्गत झालेल्या सोन्याबद्दलचे आहेत, हे खरे आहे. सोन्याची निर्गत हिशेबांत न घेतली जातां हि निर्गतीचा आकडा मोठा असणे हे इष्टच आहे. तथापि परराष्ट्रांतली देणी भागविण्यासाठी सोन्याची निर्गत करणे आवश्यक झाल्यास आणखी कित्येक वर्षे ही निर्गत चालू रहाण्यास अडचण पडू नये असे मला वाटते. ह्या योगाने हिंदुस्थानच्या आर्थिक हितास बाध येणार नाही.

कारण, बाहेर जाणारे सोने कांहीं झाले तरी लोकांच्या पडून राहिलेल्या संचयापैकी असून त्याचा खरा उपयोग निर्गतीमुळे होत आहे. १९३१ पासून झालेली सुवर्ण निर्गत ढोळ्यांत भरण्यासारखी आहे ह्यांत शंका नाही. तिची एकूण किंमत २६१ कोटी रुपये होते, पण येथे हे विसरतां कामा नये की १९१० सालापासून हिंदुस्थानांत ४ कोटी, ३० लक्ष औंस इतके सोने बाहेरून आले असून आजच्या भावाने त्याची किंमत ४०० कोटी रुपये होईल; आणि १९१० च्या पूर्वी आयात झालेल्या सोन्याचा विचार केल्यास “हिंदुस्थानच्या संग्रही असलेल्या सोन्यापैकी फारच थोडे बाहेर बाजारांत आले आहे”, हे कंट्रोलर ऑफ करन्सीच्या रिपोर्टातील विधान सर्वास पटण्यासारखे आहे.”

घोबीघाट हा “कारखाना” आहे !

कारखान्यांतील मजूरांच्या कामासंबंधाने कारखानदारांवर निरानिर्वाळी नियंत्रणे घालून कामकरी लोकांच्या हिताचे संरक्षण करण्याकरिता हिंदुस्थानांत एक स्वतंत्र कारखाना-कायदा आहे. त्याच्या दुरुस्तीचे एक लहानसे बिल लेजिस्लेटिव्ह असेंब्लीपुढे नुकतेच येऊन मंजूर झाले. ज्या जागांमध्ये दहा किंवा दहापेक्षा अधिक माणसे कामावर आहेत अशांचा अंतर्भाव कारखाना ह्या संज्ञेच्या मर्यादित येऊन त्यांस कायद्याची नियंत्रणे (कामाचे तास, यंत्रांपासून कामकऱ्यांचे संरक्षण होण्याबाबत व्यवस्था इ.) लागू व्हावी अशी सामान्य योजना असून असे कारखाने कोणते आहेत हे निश्चित आणि जाहीर करण्याचा अधिकार प्रांतिक सरकारांस देण्यांत आलेला आहे. असेंब्लीने मंजूर केलेल्या दुरुस्तीचा उद्देश, कारखान्यांच्या इमारतींच्या बाहेरहि काम करणाऱ्या मजूरांस जरूर तेथे कायदा लागू करण्याचा अधिकार प्रांतिक सरकारांस देणे, हा आहे. ह्यासंबंधाने भाषण करतांना सर फ्रँक नॉइस ह्यांनी, घोबीघाटांचा अंतर्भाव कारखान्यांत व्हावा असा सरकारचा नवीन दुरुस्ती सुचवण्यांत मुख्यत्वेकरून उद्देश असल्याचे सांगितले. आसामांतला चहाचा व तांदूळ सडण्याचा धंदा ह्यांची वरील दुरुस्तीने निष्कारण गैरसोय होईल अशी असेंब्लीतल्या एका सभासदाने तक्रार केली तर ज्यामध्ये मजूरांच्या हिताबाबत कांहींच निबंध नाहीत अशा सर्व धंद्यांस कारखान्यांचा कायदा लागू करावा असे दुसऱ्याने सुचवले. ह्या प्रकारची तजवीज करण्याचा सरकारचा बेत आहे असे सर फ्रँक नॉइस ह्यांनी आश्वासन दिले. योजलेला कायदा धरगुती लहानसहान धंद्यास विघातक होणार नाही अशी व्यवस्था होणे अगत्याचे आहे ह्या आशयाची पुढे आलेली दुरुस्ती, तिची आवश्यकता नाही असे सरकारतर्फे सांगण्यांत आल्यावरून, नामंजूर झाली.

ट्रेझरी विलांची साप्ताहिक विक्री वाढली

गेले तीन महिने रिझर्व्ह बँकेच्या मार्फत हिंदुस्थान सरकार दर आठवड्यास एक कोटी रुपयांची ट्रेझरी बिले विकून तीन महिन्यांच्या मुदतीने लोकांकडून तात्पुरते कर्ज घेत असे. मुदत संपलेल्या ट्रेझरी विलांचा पैसा दर आठवड्यास दोन कोटी ह्या रकमेने एकीकडे परत देण्यांत येत होता आणि नवीन कर्ज मात्र एक कोटी रुपयांचे घेण्यांत येत होते. जानेवारी ते एप्रिल हे महिने सरकारी उत्पन्नाच्या विशेष जोराने होणाऱ्या वसुलीचे असल्याने ट्रेझरी विलांच्या मार्गाने घ्यावयाच्या कर्जाची रकम हिंदुस्थान सरकारने हळुहळू मर्यादित करण्याचे घोरण अंगिकारले होते.

त्याचा परिणाम असा झाला की, सरकारचे ट्रेझरी विलांचे कर्ज गेल्या जानेवारीच्या प्रारंभी २५ कोटी रुपये होते, त्याची रकम चालू महिन्याच्या तिसऱ्या आठवड्यांत ९ कोटीवर उतरली. आपला फाजील पैसा अल्प मुदतीने गुंतवण्यास बँकांस ट्रेझरी विलांचे साधन फार सोयीचे होत असते, परंतु सरकारने ह्या विलांबाबत आपला व्यवहार संपुष्टांत आणल्या कारणाने ही सवड नाहीशी होऊन पैशाचा बाजारांतला पुरवठा वाढला आणि व्याजाचा दर उतरला. ही कुंचवणा दूर करण्यासाठी आणि स्वतःच्या उत्पन्नाच्या दृष्टीने मंदी असलेल्या एप्रिल पासूनच्या पुढच्या महिन्यांत तिजोरीत पैशाचा भरपूर पुरवठा व्हावा म्हणून सरकारास दर आठवड्यास एक कोटीच्या ऐवजी दोन कोटी रुपयांची ट्रेझरी विले विकणे क्रमप्राप्तच होते. त्याप्रमाणे रिझर्व्ह बँकेमार्फत गेल्या आठवड्यांत दोन कोटी रुपयांची ट्रेझरी विलांबाबत टेंडरे मागवण्यांत आली. एकंदर टेंडरें ४ कोटी, ९६ लक्ष रुपयांची होती व त्यापैकी २ कोटी रुपयांची स्वीकारण्यांत आली. व्याजाचा सरासरीचा दर द. सा.द. शे. १३ आणि २ पै इतका बसला. चालू आठवड्यांत पुन्हा २ कोटी रुपयांची ट्रेझरी विले विक्रीसाठी काढण्यांत येतील. ह्या धोरणाचा परिणाम पैशाच्या बाजारावर अनुकूल असाच हाईल, ह्यांत संशय नाही.

सार्वजनिक रस्ते वापरण्याचे शिक्षण

सार्वजनिक संस्थांनी सार्वजनिक उपयोगाकरिता केलेल्या सुखसोयी लोकांनी कशा अनुभवाच्या ह्याचे नागरिकांस योग्य शिक्षण मिळण्याची आवश्यकता दिवसानुदिवस ज्यास्त भासू लागली आहे. कर देणारे नागरिक ह्या नात्याने सार्वजनिक सुखसोयीचे आपण मालक असून त्यांचा आपल्या इच्छेप्रमाणे उपयोग करण्यास मोकळे आहो ह्या भावनेने प्रत्येकजण वागू लागल्यास काय अनवस्था प्रसंग येईल ह्याची थोड्यांसच कल्पना असते. आपल्या वागणुकीपासून इतरांची गैरसोय होणार नाही ह्या विचाराने प्रत्येक नागरिकाने स्वतःचे वर्तन ठेवले नाही तर सर्वांसच त्रास होतो. वहातुकीच्या साधनांचे स्वरूप व त्यांची गर्दी शहरांमध्ये दिवसानुदिवस वाढत चालल्याने त्यांतले रस्ते अरुंद व अपुरे वाटावयास लागले आहेत आणि अपघात व गैरसोय ह्यांची वाढ होत आहे. म्युनिसिपालिटींनी रस्ते रुंद करून पादचारी नागरिकांसाठी बाजूच्या वाटा (फुटपाथ) ठेवणे जरूर आहे. परंतु वहानांतून व वहानांवरून जाणारे आणि पायाने जाणारे लोक ह्या सर्वांनीच परस्परांची सोय पाहिली पाहिजे. रस्ता अडवणे, रस्त्याच्या भलत्या बाजूने जाणे, वहाने फाजील वेगाने हांकणे, जोराने वळणे घेणे इत्यादि निष्काळजीपणाची व बेफिकीरीची वागणूक चांगल्या नागरिकांचे लक्षण नव्हे ही कल्पना जनतेच्या मनावर ठसली पाहिजे. 'पॅसेजर्स अँड ट्रॅफिक रिलीफ असोसिएशन' ह्या नांवाची एक संस्था मुंबईस आहे. तिचे अध्यक्ष, मि. कारंजिया, ह्यांनी त्या संस्थेच्या वार्षिक भोजनाचे प्रसंगी ह्या प्रश्नाचा उल्लेख केला. रस्त्यांच्या बाजूवर दुकानदारी चाललेली बंद झाली पाहिजे, तिच्या योगाने रहदारीस अडथळा होतो असे त्यांनी सांगितले. त्याबरोबरच, रस्त्यांनी कसे चालावे ह्याचे शिक्षण सामान्य जनतेस मिळण्याची आवश्यकता त्यांनी प्रतिपादली. मोटारी हाकणारे व सायकलवाले ह्यांनी आपली विशिष्ट प्रकारची जबाबदारी ओळखली पाहिजे आणि सार्वजनिक रस्ते वापरण्याचा आपणांप्रमाणेच इतरांस पूर्ण हक्क आहे हे विसरता कामा नये. तसेच, पादचारी नागरिकांनी सावधगिरीने आणि दुसऱ्यांची सोय

पाहून चालले पाहिजे. या बाबतीत सर्वांचे परस्पर सहाय्य होणे अगत्याचे आहे, आणि ते बाहेरच्या नियंत्रणापेक्षा अंतस्फूर्तीनेच विशेष झाले पाहिजे. पुण्यासारख्या शहरांत त्वरित वेगाने जाणाऱ्या वाहनांची संख्या झपाट्याने वाढली आहे, आणि त्या मानाने रस्त्यांची रुंदी वाढलेली नाही, फुटपाथचीही सोय नाही, आणि नागरिकांच्या वागणुकीच्या कल्पनांस योग्य वळण लागलेले नाही. तरी ह्या विषयाकडे जनतेचे लक्ष्य जितके ज्यास्त आकर्षता येईल तितके ते इष्ट आहे.

दक्षिण आफ्रिकेतील जकातीविषयीचे धोरण

आयात व निर्गत व्यापारावरील संरक्षक जकातीबाबतच्या धोरणाचा विचार करण्यासाठी दक्षिण आफ्रिकेत नेमलेल्या कमिशनचा रिपोर्ट प्रसिद्ध झाला आहे. संरक्षक जकातीची मर्यादा सामान्यतः २५ टक्के असावी आणि विशेष कारणाकरितांच तिचे उल्लंघन व्हावे असे कमिशनचे बहुमत आहे. परराष्ट्रीय मालाची स्पर्धा लक्षांत घेतां दक्षिण आफ्रिकेतल्या उद्योगधंद्यांचा सर्व प्रकारचा उत्पादन खर्च कमी करण्यांत आला पाहिजे आणि याकरितां संरक्षित धंद्यांचे नुकसान होणार नाही अशा रीतीने संरक्षक जकाती कमी करणे जरूर आहे. युरोपियन कामकऱ्यांची मजुरी जबर आहे आणि संरक्षित धंद्यांमध्ये त्यांस परवडत; नाही अशा दराने मजुरी दिली जात आहे. ज्या कारखान्यांचा माल परदेशी जातो, त्यांची परिस्थिति ह्यामुळे प्रतिकूल झाली आहे. कमिशनच्या बहुसंख्यांक सभासदांच्या मते संरक्षित धंद्यांनी खर्चात काटकसर केली नाही तर त्यांस यावे लागणारे सहाय्य सारखे चालू ठेवावे लागेल. कमिशनच्या इतर सभासदांस वरील विचारसरणी मान्य नाही.

रोखेबाजारांतील हालचाल

ब्रिटिश बजेट, युरोपांतली राजकीय परिस्थिति आणि राष्ट्रसंघाची अँविसीनिअन युद्धाबाबतची भूमिका ह्यांविषयी येणाऱ्या बातम्यांचा परिणाम रोखेबाजारावर थोडासा प्रतिकूल होऊन साडेतीन टक्क्यांचे सरकारी कर्जरोख्यांचा भाव थोडासा घसरला. तथापि, युरोपांत फारशी गडबड होण्याची भीति नाही असे दिसून येतांच आणि मि. चेंबरलेन ह्यांच्या बजेटाचा आर्थिक परिस्थितीवर विशेष परिणाम होत नाही असा रंग दिसतांच तो पुन्हा सुधारला. चांदीच्या बाजारांत मात्र वरीच चलबिचल झाली. चांदीच्या भावाने ५० रु. ६ आण आणि ५२ रु. ८ आणे ह्यांच्या दरम्यान हेलकावे खाल्ले. सोन्यास विशेष तेजी नसली तरी एकंदरीने त्याच्या किंमतीची प्रवृत्ति चढीच्या बाजूस होती. तोळ्यास ३४ रु. १४ आणे हा भाव शेवटी स्थिरावला.

बाक्षिसे व नजराणे देण्यासाठी ध्यावयाच्या वस्तु स्वदेशीच खरेदी करा

शिक्षण-संस्थांतून विद्यार्थ्यांना बाक्षिसादाखल ध्यावयाच्या वस्तु व समारंभांतून मंगल व शुभ प्रसंगां ध्यावयाचे नजराणे आतां देशी वस्तूंमधून निवडणे सापे झाले आहे, कारण अनेक नवीन नवीन देशी वस्तु निघू लागल्या आहेत. या बाबतीत कोणासहि उपयुक्त व मार्गदर्शक माहिती रे म्युझियम पुणे, ह्या संस्थेतून मिळेल व आपल्या किंमतीच्या अंदाजांत बसविता येतील अशा अगदी अल्प किंमतीपासून ते भारी भारी किंमतीपर्यंत अनेक प्रकारच्या वस्तु संस्थेच्या संग्रहालयांत पहावयास मिळतील. बाक्षिसासाठी किंवा नजराण्यासाठी योग्य अशा वस्तु म्युझियम संस्थेमार्फत मिळावयास कोणासहि अडचण पडणार नाही.

मंडळ्यांची प्रसिद्धीपत्रके (प्रॉस्पेक्ट्स)

एक महत्त्वाचा निवाडा

संयुक्त भांडवलांच्या मंडळ्या प्रथम भांडवल जमवतांना किंवा भांडवल वाढवावयाचें असल्यास प्रसिद्धी-पत्रके काढीत असतात, त्यांमध्ये जनतेची दिशाभूल न होणें आणि मंडळ्यांच्या परिस्थितीसंबंधानें जरूर तीं सर्व माहिती जाहीर होणें अगत्याचें असतें. आपला पैसा एखाद्या मंडळीच्या भांडवलांत घालीत असतांना त्याची सुरक्षितता किंवा धोका निश्चित करतां यावा ह्यासाठी लोकांस तिच्याविषयीच्या महत्त्वाच्या सर्व बाबींविषयी चालकांनी पूर्ण ज्ञान करून दिलें पाहिजे. ह्या प्रकरणीं ग्रेटब्रिटनमध्ये बरेच दिवस गाजलेल्या एका खटल्यांत न्यायाधिशांनी महत्त्वाचा निवाडा केला आहे, तिकडे लक्ष वेधणें आवश्यक आहे. मिन्याचा व्यापार करणाऱ्या एका मंडळीनें एका सट्ट्याची बातमी जनतेपासून झांकून ठेवून प्रसिद्धीपत्रक काढलें आणि त्यामुळे लोकांचा गैरसमज होऊन त्यांस मंडळीच्या सट्ट्याच्या व्यवहारांत बूड आली तेव्हां नुकसान लागलें. प्रसिद्धीपत्रक काढण्यापूर्वी झालेल्या विशिष्ट करारांची माहिती मंडळीच्या चालकांनी त्या पत्रकांत द्यावयास पाहिजे होती, ती दिली नाही हा प्रस्तुत खटल्यांत महत्त्वाचा मुद्दा निघाला होता. मिन्याचा जागतिक पुरवठा आपल्या सत्तेखाली आणून त्या मालाची किंमत चढवावयाची आणि त्यावर भरमसाट नफा मारावयाचा अशी चालकांची योजना होती आणि ती यशस्वी करण्यासाठी त्यांस जादा भांडवल हवें होतें. सट्ट्याची माहिती प्रसिद्ध झाली असती तर लोक सावध होऊन त्यांनी आपला पैसा मंडळीस दिला नसता. ह्यामुळे चालकांची योजना फसली असती; तथापि जनतेचें नुकसान टळलें असतें. काढलेलें प्रसिद्धीपत्रक खोटे होतें कीं काय हा मुद्दा अपिलांत न्यायाधिशांपुढें होता आणि त्यांनी त्याचा खोटेपणा सिद्ध झाला असल्याचें दर्शवून खालच्या कोर्टानें दिलेला शिक्षेचा निकाल कायम केला.

“ खोटे ” प्रसिद्धीपत्रक म्हणजे काय ? खऱ्या नाहींत अशा गोष्टी दाखल आहेत म्हणूनच नव्हे तर ज्या महत्त्वाच्या बाबी नमूद करणें आवश्यक असतांना त्या दाखल केल्या नाहींत म्हणूनहि पत्रक खोटे होऊं शकतें हा प्रस्तुत खटल्यांत न्यायमूर्तींनीं प्रस्थापित केलेला सिद्धांत अत्यंत महत्त्वाचा आहे. १९३२ सालीं प्रसिद्धी पावलेल्या कायलसेट खटल्यांतच ह्या प्रकारचा अभिप्राय कोर्टानें स्पष्ट दिला होता आणि त्याचाच पुनरुच्चार प्रस्तुत प्रकरणांत झालेला आहे. खोटेचा प्रसिद्धीपत्रकाचा अपराध घडण्यास त्यांत खोटी विधाने असलीं पाहिजेत असें नाही; तर मुद्याच्या बाबींची अप्रसिद्धी व त्यामुळे होणारी दिशाभूल हें अपराधाचें तितकेंच महत्त्वाचें लक्षण आहे असें न्यायाधिशांनीं चार वर्षांपूर्वीच असंदिग्धपणानें सांगितलें होतें. गैरसोयीच्या वाटणाऱ्या गोष्टींची माहिती दडवून ठेवणें हा अपराध आहे ह्याची जाणीव मंडळ्यांचे उत्पादक व चालक ह्यांनीं बाळगली पाहिजे, असा बोध प्रस्तुत खटल्याच्या निकालापासून सरळ निघतो. सव्वा कोटी रुपयांच्या वायद्याचा करार पूर्वीच झालेला होता, तो पासष्ट लाखांचें जादा भांडवल उभें करतांना मंडळीच्या चालकांनीं जनतेच्या नजरेस आणला नाही आणि ह्या योगानें लोकांची दिशाभूल झाली, ही विचारसरणी न्यायाधिशांच्या निकालांत निर्णायक झाली आहे, हें लक्षांत ठेवणें जरूर आहे.

इंग्लिश कंपनी-कायद्याखाली प्रस्तुत निकाल दिलेला नाही, हें येथें नमूद केलें पाहिजे. मंडळ्यांच्या व्यवस्थापकांनीं फसवण्याच्या हेतूनें केलेल्या असत्य विधानांस लागू असलेला लार्सेनी अॅक्ट ह्या व्यापक स्वरूपाच्या कायद्याखालचा तो निर्णय आहे. महत्त्वाच्या सर्व करारांबाबत प्रसिद्धीपत्रकांत माहिती देण्यांत आली पाहिजे असें कंपनी कायदाहि म्हणतो आणि ह्या लेखाचा मुख्य विषय जो मिन्यांबाबतचा खटला, त्यांत अशी माहिती देण्यांत आली नव्हती ही गोष्ट सिद्ध होऊं शकली असती. तथापि, ह्या बाबींची आवश्यक असलेली स्पष्ट तरतूद कंपनीकायद्यांत नाही आणि ती होणें अगत्याचें आहे असें मत इंग्लंडमध्ये व्यक्त केलें जात आहे. मंडळीच्या वतीनें झालेल्या करारांच्या तारखा व त्यांच्याशीं संबंध असलेल्या व्यक्ती एवढ्यांचीच माहिती दिल्यानें लोकांचा कार्यभाग होणार नाही. तिला भांडवल देऊं पहाणाऱ्या जनतेस ह्यापेक्षां अधिक माहिती उपलब्ध होणें आवश्यक आहे. कंपनी-कायद्यांत महत्त्वाच्या अनेक दुरुस्त्या होण्याची जरूरी इंग्लंडमध्ये भासत आहे आणि हिंदुस्थानांतल्या कायद्याची पुनर्रचना केली जात आहे अशा प्रसंगीं आजपर्यंत आलेले अनुभव आणि भासलेल्या अडचणी ह्यांचा नीट विचार होऊन नवीन कायदा बनवला गेला पाहिजे. भागीदारांस व एकंदर जनतेस संयुक्त भांडवलाच्या मंडळ्यांच्याबाबत सर्व महत्त्वाच्या गोष्टींची माहिती सहज उपलब्ध होईल अशी व्यवस्था होणें अगत्याचें आहे हा निष्कर्ष कंपनीकायद्याविषयीच्या चर्चेतून काढतां येईल. कायदा कितीहि तपशीलवार व कटक असला तरी त्यापासून जनतेचें पूर्ण संरक्षण होणें शक्य नाही, हें खरें असलें तरी कायद्याची तरतूद होईल तितकी व्यापक असावी ह्याविषयी मतभेद असण्याचें कारण नाही. औद्योगिक व व्यापारी मंडळ्या सुरळीत चालण्यावर आर्थिक प्रगति अवलंबून आहे आणि ह्या दृष्टीनें हि मंडळ्यांच्या कारभाराविषयीची मुद्याची माहिती लोकांस मिळणें आवश्यक आहे असें म्हणतां येईल.

सेंट्रल बँकेचा लाहोरांत रौप्य-महोत्सव

लाहोरांत सेंट्रल बँक ऑफ इंडियाचा रौप्य-महोत्सव गेल्या आठवड्यांत साजरा झाला. त्या प्रसंगीं पंजाबचे गव्हर्नर, सर हर्बर्ट इमर्सन, ह्यांनीं त्या संस्थेविषयी गौरवपर उद्गार काढले. सर सोराबजी पोचखनवाला ह्यांनीं बँकेच्या स्थापनेपासून पंचवीस वर्षे तिची सेवा केली आहे तीव्र ह्यांच्या बहुमानपूर्वक उल्लेख करून तिला प्राप्त झालेल्या यशास व्यवहाराचा चोखपणा आणि सावधगिरीचें धोरण हीं कारणीभूत झालीं असल्याचें गव्हर्नरांनीं सांगितलें. जनतेच्या सोयीकडे अधिकाधिक लक्ष द्यावयाचें पण दूरदर्शीपणा, कारभाराचा सरळपणा आणि विचारपूर्ण वर्तन इत्यादि गुणांस चिकटून रहावयाचें ह्या प्रकारची बँकेची प्रवृत्ति असून बँकिंगच्या धंद्यांत जुगारी व्यवहारास थारा द्यावयाचा नाही ह्या निश्चयामुळे सदरहू संस्थेची नांव घेण्यासारखी प्रगति झाली आहे असें ते म्हणाले. असल्या ज्ञाणपणाच्या मार्गापासून बँकिंगच्या संस्था च्युत झाल्या असतां कोणत्या आपत्ति ओढवतात ह्याचा अनुभव पंजाबातील लोकांस चांगला आला आहे, ह्या गोष्टीचाहि त्यांनीं उल्लेख केला.

ग्रेटब्रिटनचे १९३६-३७ चे अंदाजपत्रक

गेल्या मार्च अखेर पूर्ण झालेल्या बारा महिन्यांत ग्रेटब्रिटनच्या बजेटांत ५ लक्ष पौंडांचा वाढावा अपेक्षित होता, तथापि वर्षाखेरीच्या हिशेबांत तो २९३ लक्ष झालेला आढळून आला. इटली-अॅबिसिनिया युद्धामुळे नैमित्तिक स्वरूपाच्या खर्चात वाढ होऊनहि इतकी शिष्टक राहिली, तेव्हां चालू साली नवे कर बसणार नाहीत अशी ब्रिटिश लोकांची कल्पना होती. गेल्या दोन वर्षांतले उत्पन्न खर्चाचे आंकडे व त्यासंबंधातील चालू सालचे अंदाज खाली दिले आहेत.

वार्षिक बजेटातील उत्पन्न-खर्चाचे आंकडे

	(पौंड)		
	१९३३-३४	१९३४-३५	१९३५-३६
उत्पन्न	७१ ६४	७५ २९	७७ ६०
खर्च	७० ८८	७५ ००	७९ ७१
वाढावा			
(+) टूट (-)	+७६	+२९	-२ ११

यंदाचे साली खर्चात जरी बरीच वाढ होणार असली, तरी उत्पन्नहि वाढणार आहे, हे वरील आंकड्यांवरून समजेल. तथापि युद्धविषयक खर्चाचे बरेच वाढणार असल्यामुळे हल्लीच्या दराने करांची वसुली झाल्यास बजेटांत दोन कोटींची टूट येईल असा अंदाज आहे. ती भरून काढण्यासाठी करांची आकारणी चुकविणारांवर कायदेशीर उपाययोजना कडक रीतीने करण्यांत येणार आहे. युद्धोपयोगी खात्यांच्या खर्चाचा बोजा कांहीं अंशी बजेटावर पडणार असला, तरी जरूरीप्रमाणे कर्ज उभारणे प्राप्त होईल. प्राप्तीवरील करांत वाढ करण्यांत येणार असून दर पौंड उत्पन्नाप्रमाणे यापुढे ३ पेन्स अधिक कर आकारण्यांत येईल. चहाच्या आयातीवर सरसकट दर पौंड चहास २ पेन्स प्रमाणे जकात वाढविण्यांत आली आहे. तसेच रस्त्यांसाठी उभारलेल्या फंडांतून अर्धा कोटी पौंड चालू खर्चासाठी घेण्यांत येतील.

उत्पन्नाच्या ह्या जादा बाबींमुळे बजेटांत सालाखेरी लहानसा वाढावा उरेल, अशी अपेक्षा आहे.

प्राप्तीवरील करांत व चहावरील जकातीत केलेली वाढ ब्रिटिश जनतेस रुचणार नाही, हे उघड आहे आणि मि. चॅबर्लेन ह्यांच्या बजेटाविषयी लोकमत विशेष संतोषदर्शक नाही, असे आलेल्या बातम्यांवरून दिसते. युद्धविषयक खर्चात होणारी ५० टक्के रकमेची वाढ शुभसूचक कशी म्हणावी ? तथापि, ती ब्रिटिश प्रधानमंडळास अगत्याची वाटत आहे, ह्यावरून जागतिक राजकीय वातावरणाची कल्पना येते.

अजस्र कंपनीचा अजस्र नफा

'इंपीरिअल केमिकल इंडस्ट्रीज' ह्या अवाढव्य कंपनीचा व्याप फार मोठा आहे. तिचे जाळे अनेक ब्रिटिश धंद्यांवर आणि ग्रेटब्रिटनच्या बाहेर अनेक देशांत पसरले आहे. गेल्या डिसेंबर-अखेर पुऱ्या झालेल्या वर्षात ह्या कंपनीस सुमारे ११ कोटी रुपये नफा झाला ! घसान्यासाठी व प्राप्तीवरील कराबाबत तजवीज करूनहि तिला ९ कोटी रुपये निवळ नफा उरला. सर्वसाधारण गंगाजळी व इतर फंड ह्यांमध्ये दीडकोटी रुपये टाकण्यांत आले आहेत.

धी सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि०

कडून
हिंदुस्थानातील प्रजेच्या हितासाठी अनेक
नाविन्यपूर्ण उत्कृष्ट योजना.

होम सेव्हिंग खाते | सोने विक्री खाते
५ तोळे व १० तोळे लगडी

चालू खाते | सिफ डिपॉझिट व्हॉल्ट खाते | विमा खाते

त्रैवार्षिक कॅश सर्टिफिकेट खाते | एक्झिच्यूटिव्ह आणि ट्रस्टी खाते

सविस्तर माहितीकरिता पत्रव्यवहार करा—

स्वदेशप्रेमी लोकांनी स्वदेशी संस्थेला उत्तेजन देणे हे त्यांचे कर्तव्य आहे. जनतेची सेवा करणे हेच आमचे ध्येय आहे. वरील स्वदेशी संस्थे-कडून मिळणाऱ्या फायद्याचा अनुभव प्रत्येकाने घ्यावा.

सो. न. पोत्रखानवाला,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

CONFIDENCE

is a worth-while asset in business building. The success that has attained Hindusthan's efforts to serve the public has its origin in public confidence, its

YEARS OF

Efficient Management, Fair Dealings, Prompt Settlement of Claims, Liberal Terms, Enterprize, Judicious Reserves, Sound Investments, Huge Assets and Useful Service

HAS CREATED

PUBLIC CONFIDENCE

The following figures will convince you :

NEW BUSINESS

This year 1934-35

Exceeds

2 CRORES & 50 LAKHS

BONUS

PER THOUSAND PER YEAR

On Endowment Rs. 23 On Whole Life Rs. 20

HINDUSTHAN

Co-operative Insurance Society, Ltd.

(ESTD. 1907)

Branches : Bombay, Madras, Delhi, Patna, Lahore, Lucknow, Dacca,

Offices : throughout India & the East.

S. C. MAJUMDAR, N. SARKAR,
MANAGER : Bombay Branch. | General Manager.

POONA OFFICE — 180, Budhwar Peth.

अखिल भारतीय ग्रामोद्योग संघ

१९३५ सालांतील कामाचा अहवाल

हातानें कातलेल्या सुतापासून हातमागांवर तयार व्हावयाच्या कापडाचा धंदा उर्जितावस्थेस आणण्यासाठी सुमारे १२ वर्षांमागे 'ऑल इंडिया स्पिनर्स असोसिएशन' स्थापन करण्यांत आली. तथापि त्या संस्थेचें श्रेय मर्यादित आहे आणि इतर उद्योगधंद्यांचीहि जोपासना करणें अवश्यक असून त्यासाठी संघटित प्रयत्नांची जरूरी आहे असें दिसून आल्यावरून स्पिनर्स असोसिएशनच्या कार्यास व्यापक स्वरूप देऊन खेडेगांवांतील उद्योगधंदे उर्जितावस्थेस आणण्याच्या उद्देशानें ऑक्टोबर १९३४ मध्ये मुंबई येथें भरलेल्या राष्ट्रीय सभेच्या ४८ व्या अधिवेशनाचे प्रसंगी ग्रामोद्योग संघाची योजना मंजूर करण्यांत आली व १४ डिसेंबर १९३४ रोजी वर्षा येथें "अखिल भारतीय ग्रामोद्योग संघा" ची स्थापना झाली. राजकारणापासून पूर्णपणें अल्लित राहून ग्रामोद्योग, खेडेगांवां उद्योगधंद्यांचें पुनरुज्जीवन, शेतकऱ्यांची नैतिक आणि शारीरिक उन्नति इत्यादि कामें संघानें हातीं घ्यावीं असे ठरलें.

संघाचें काम व्यवस्थापक मंडळाच्या देखरेखीखाली चालतें. वर्षाअखेर, संघाच्या पटावर ५६ प्रतिनिधि, ४३२ सभासद, ६ पगारदार प्रचारक, २८ शिफारस केलेलीं दुकानें व ६ जोडलेल्या संस्था होत्या. स्थानिक लोकांच्या मदतीनेच शक्य तोंवर संघाचें काम चालतें; प्रतिनिधि आपआपल्या क्षेत्रांतून पैसे जमा करतात. संघानें मुख्यतः (१) खेडेगांवांतील आरोग्य व स्वच्छता, (२) अन्न आणि (३) उद्योगधंदे ह्यांकडे लक्ष्य पुरवले. ठिकठिकाणीं सुताऱ्यांची सोय, मनुष्याच्या विष्टेपासून स्वतः तयार करणें, गटारें बांधणें, खडे भरणें, मेलेल्या जनावरांचा फायदेशीर विनियोग करणें, वेगवेगळ्या तऱ्हेच्या अन्नाचें त्यांतील सत्त्वाचे दृष्टीनें पृथक्करण करून त्यासंबंधीं माहिती पुरवणें, शेतकऱ्यांच्या रोजच्या खाण्यांत येणाऱ्या पदार्थांत सुधारणा घडवून आणणें, भात कांडणें, गहू दळणें, तेल गाळणें, गूळ तयार करणें, इत्यादि बाबतींत प्रयत्न करण्यांत आले व मृत उद्योगधंद्यांचें पुनरुज्जीवन करण्याची खटपट करण्यांत आली.

संघाच्या प्रचारकांनीं वेळोवेळ संघाच्या कार्याबद्दल माहिती सांगणारीं व्याख्यानें दिलीं. स्वच्छता व अन्न ह्यांसंबंधीं तत्के व नकाशे ठिकठिकाणच्या यात्रांचे व परिषदांचे वेळीं दाखविण्यांत आले. खेडेगांवांतील उद्योगधंद्यांची प्रदर्शनें भराविण्यांत आलीं. त्यांमध्ये लखनौ येथील राष्ट्रीय सभेच्या अधिवेशनाच्या वेळचें सर्वांत मोठें होतें. संशोधनाचें कामहि चालू होतें. खेड्यांतील मालाचा फायदेशीर उठाव करण्याची योजना तयार करण्यासाठी एक पोट-कमिटी नेमण्यांत आली. संघानें मान्यता दिलेल्या २८ दुकानांतून खेड्यांत तयार होणारा माल विक्रीस ठेवलेला हाता. संघाच्या व्यवस्थेखाली माल तयार करणाऱ्या प्रत्येक कामगारास किमान वेतन मिळालें पाहिजे, व तें रोज आठ तास काम करणारास स्वतःच्या योगक्षेमास तरी पुरलें पाहिजे, असा संघाचा कटाक्ष आहे. सवड होतांच हें वेतन वाढविण्यांत येऊन, कुटुंबाच्या पोषणास पुरें पडेल, एवढी रकम कामगारांस मिळावी, असा प्रयत्न संघ करणार आहे.

अहवालाचे सालीं संघास देणग्यांचे रूपानें ३८ हजार रुपये व वर्गणीच्या रूपानें ९३ हजार रुपये मिळाले. संघानें मान्यता

दिलेलीं अशीं महाराष्ट्रांत दोन दुकानें आहेत. त्यांपैकी एक-ग्रामोद्योग भाण्डार-पुणे येथें असून दुसरें पूर्व खानदेशांत एरंडोल येथें आहे.

अखिल भारतीय ग्रामोद्योग संघाचें कार्य चांगल्या तऱ्हेनें चाललें असल्याचें वरील अहवालावरून दिसून येईल. संघानें पहिल्याच वर्षीं केलेली प्रगति समाधानकारक असून, त्याचे हातून उत्तरोत्तर ज्यास्त भरीव कामगिरी पार पडेल अशी आशा आहे.

सकरचें धरण

सिंधू नदीच्या सकर जवळील धरणास २८ कोटी रुपये खर्च आला. ह्या रकमेवरील व्याज आणि नोकरवर्गाचा वार्षिक पगार व चालू खर्च मिळून दरसालचा १,८७,००,००० रुपयांचा खर्च आहे. सकर शहराजवळ तीन मैलांवर हें धरण बांधण्यांत आलें असून त्यांतून सात कालवे-चार उजव्या तीरावर व तीन डाव्या तीरावर-काढण्यांत आले आहेत. ७५ लक्ष एकर जमिनीस त्यामुळे पाणी मिळून दरसाल ६० लक्ष एकरांत पीक लावतां येईल. कालवे व त्यांच्या शाखा ह्यांची लांबी १,६०० मैल भरेल व पाटांची एकूण लांबी ३,७०० मैलांवर जाईल.

ह्या धरणाप्रतिस्पर्धे येणारा वार्षिक खर्च भरून कसा निघणार, हा प्रश्न महत्त्वाचा आहे. त्याबरोबरच, पाण्याच्या विपुल पुरवठ्यामुळे उपस्थित होणाऱ्या मलेरियासारख्या आपत्तींचाहि प्रश्न कमी महत्त्वाचा नाही.

वेळगांव तालुका डे. अ. असोसिएशन लि.

वरील डेव्हलपमेंट ऑफिकल्वरल असोसिएशनचा १९३४-३५ सालाचा वार्षिक अहवाल आमचेकडे आला आहे. असोसिएशनचे पटावर एकूण १७८४ सभासद असून त्यांतील १७४२ व्यक्तिशः व ४२ सोसायट्या आहेत. असोसिएशनचा अहवाल विस्तृत व तपशीलवार आहे. वी व खतें ह्यांची विक्री, प्रात्यक्षिके, फळझाडांच्या लागवडीस मदत, प्रचार, गुरांच्या पैदाशीत सुधारणा, सभासदांच्या मालाची विक्री, सोसायट्यांस वेळोवेळ सहा व मदत, वसुलीस प्रोत्साहन इत्यादि मार्गांनीं जळगांव असोसिएशन उत्कृष्ट कार्य करित असल्याचें अहवालावरून लक्षांत येतें. असोसिएशननें आतांपर्यंत आपला 'अ' वर्ग कायम राखलेला आहे. शेतकऱ्यांची सर्वांगीण उन्नति घडवून आणून त्यांचें हितसंरक्षण करण्याचें महत्त्वाचें काम असोसिएशन उत्साहानें करित आहे. श्री. टी. बी. भोयटे हे वरील असोसिएशनचे अध्यक्ष आहेत.

लेजिस्लेटिव्ह असंब्लीचें गेलें अधिवेशन

लेजिस्लेटिव्ह असंब्लीच्या गेल्या अधिवेशनांत एकूण २४५६ प्रश्न सभासदांनीं सरकारी अधिकाऱ्यांस विचारलें. त्यांपैकी १८४० तोडी उत्तरांच्या व ६१६ लेखी उत्तरांच्या अपेक्षेनें विचारण्यांत आले. सभासदांच्या हजेरीच्या सरासरीचें प्रमाण दर बैठकीस १२० पडलें. हजेरीचा कमाल आंकडा १३८ होता आणि ओटावा कराराच्या चर्चेचे प्रसंगामुळे ही संख्या एवढी मोठी होती. हजेरीची किमान संख्या ८९ होती.

मुंबईच्या रोखेबाजाराचा हीरकोत्सव

मुंबई स्टॉक एक्सचेंजचा हीरकोत्सव नुकताच साजरा झाला. त्यावेळी, १९२३ सालापासून एक्सचेंजचे अध्यक्ष असलेले मि. ब्रॉफ ह्यांच्या तैलचित्राचें अनावरण करण्यांत आलें. सुरवातीस एक्सचेंजच्या उपाध्यक्षांनी संस्थेचा इतिहास थोडक्यांत सांगितला, तो मनोरंजक आहे.

शेअर बाजाराची अधिकृत रीत्या स्थापना होण्यापूर्वी कित्येक वर्षे रोखे व भाग ह्यांच्या स्वरेदी-विक्रीचे व्यवहार चालू होते. १८४० मध्ये फक्त सहा दलाल होते. ही संख्या वीस वर्षांत साठ झाली. १८६३ ते ६५ च्या दरम्यानचे काळांत त्यांत वाढ होऊन त्यांचा आकडा अडीचशे झाला. सर्व व्यवहार खुल्या जागेंत होई व कित्येक प्रसंगी बँका व दुकानदार त्यांस आपल्या पायऱ्यांवरून घालवून देत. ९ जुलै १८७५ रोजी दलालांच्या संघटनेस मूर्त स्वरूप प्राप्त होऊन सध्याच्या संस्थेची स्थापना झाली. त्यावेळी एक्सचेंजचे तीनशे समासद होते, आतां ४७२ आहेत. संस्थेचा फंडहि २५ लक्ष रुपयांहून मोठा झाला आहे. सुरवातीस सभासदत्त्वाची फी १५ रुपये होती, ती आतां सुमारे २० हजार रुपये आहे. मध्यंतरी १९२० मध्ये त्याचीच किंमत ४८ हजार रुपये झाली होती.

सोलापूर स्पिनिंग अँड वीव्हिंग कंपनी

सोलापूर इलेक्ट्रिक सप्लाय वर्क्स सोलापूर स्पिनिंग अँड वीव्हिंग कंपनीच्या मालकीचें असून तें दुसऱ्या एका मंडळीस ६ लक्ष ७० हजार रुपयांस विकारें, त्यांत कंपनीचे हित आहे, अशी सूचना गिरणीच्या बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्सनी डिसेंबर धारण करणारांपुढे मांडली असतां ती नामंजूर झाली. डिसेंबर होल्डर्सच्या ट्रस्टींनी ह्या सूचनेला मान्यता देऊन त्याप्रमाणें करार-मदार करण्यास सुरवात केली होती. विक्रीच्या रकमेचा विनियोग गिरणीसाठी नवी यंत्रसामुग्री आणण्याकडे करण्याचा डायरेक्टर बोर्डाचा विचार होता. स्पॅन्स तोंड देण्यासाठी कार्यक्षम यंत्रांची जरूरी आहे, असें बोर्डाचें म्हणणें होतें. डिसेंबर धारण करणारांच्या व भागीदारांच्या मंजूरीवर ही विक्रीची योजना अवलंबून असल्यानें भागीदारांच्या सभेचें आतां कारण उरलेलें नाहीं. वीज पुरवठ्याचा धंदा फायदेशीर रीतीनें चाललीं असल्यानें तो गिरणीकंपनीनें विकू नये आणि आपल्या स्वतःच्या ताब्यांत ठेवावा असें डिसेंबर धारण करणारांच्या सभेंत ठरलें आणि बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्सची विक्रीची योजना निष्फळ झाली.

शेतकऱ्यांच्या कर्जाची तडजोड करणारी बोर्डे

शेतकऱ्यांची कर्जे कमी होण्याबाबत कायदेशीर तजवीज करून त्यांच्या कर्जाची तडजोड करणारी बोर्डे मुंबई इलाख्यांत स्थापन करणाऱ्या निलाचा सारांश आम्हीं 'अर्था'च्या ता. २२ एप्रिलच्या अंकांत दिलेला आहे. श्री. व्ही. एन. पाटील, मुंबई कायदेमंडळांत हे विल मांडणार असल्याचें प्रसिद्ध झालें आहे.

अहमदाबाद येथील सहकारी हौसिंग सोसायट्या अहमदाबाद येथें घरे बांधण्यास मदत करणाऱ्या ४२ सहकारी सोसायट्या असून त्यांत ७५ लक्ष रुपये भांडवल गुंतलेलें आहे. हरिजनांसाठी तीन स्वतंत्र सोसायट्या आहेत.

निवडक बाजारभाव

सरकारी कर्जरोखे

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%
५% (१९४०-४३)	१११-८
५% करमाफ लोन (१९४५-५५)	१२०-२
५% (१९३९-४४) लोन	१०८-१२
४३% लांब मुदत (१९५५-६०)	११८-८
४% १९६०-७०	११४-०
३३% बिनमुदत	९८-७
३३% १९४७-५०	१०६-१५
४% १९४३	११०-११

निमसरकारी रोखे

४% पोर्ट ट्रस्ट (विंगर गॅरंटी व लांब मुदत)	१०८-०
४% पोर्ट ट्रस्ट (गॅरंटी व तीन महिन्यांच्या नोटिशीने परत फेड)	१०६-०
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत)	१०७-८
४% मुंबई सिटी इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट बॉण्ड (७० वर्षे मुदत)	१०७-०
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३)	११०-८
५% म्हैसूर (१९५५)	१२२-८

मंडळ्यांचे भाग

बँका

बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१२८-१२
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१०५-४
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३२-२
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५३१-४
रिझर्व्ह बँक (१०० रु.)	१२९-४

रेल्वेज

दौंड-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ५%)	१००-०
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ६%)	९६-०
अहमदाबाद-प्रांतज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९.३%)	८८६-४

वीज

बॉंबे ट्रॅम्वे (ऑर्डि. भाग ५० रु. डिव्हि. १३%)	१५३-७
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२४१-४
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२२५-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्डि, डिव्हि. ५.३%)	१४८०-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि. ७.३%)	१५०५-०

इतर

टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	१९१-४
टाटा आयर्न (१०० रु. ड. प्रेफरन्स, २२ रु. ८ आ.)	१६९-१२
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्डि.)	१४७-४
टाटा आयर्न (३० रु. डिफर्ड)	५१७-८

Public Works Department.
AHMEDNAGAR DIVISION.

Sealed tenders in F₂ are invited for Section No. 1 of remodelling Pravara Left Bank Canal, estimated cost Rs. 49,275/-. Tenders accompanied by Treasury Chalan for payment of Rs. 500/- as earnest money in any Government Treasury and a Solvency certificate should be addressed to the Executive Engineer, Ahmednagar Division, Ahmednagar and delivered at his camp office (at Khandala on P. L. B. C.) by 6 P. M. on 30-4-1936. Tender forms together with conditions of contract will be available at the office of the undersigned on payment of Rs. 3/- which will not be refunded.

The Superintending Engineer, Deccan Irrigation Circle, Poona is not bound to accept the lowest or any tender or to assign any reason for the non-acceptance of the same.

Sd/- N. B. GADRE,

14-4-36

Executive Engineer,
Ahmednagar Division.

NOTICE TO CONTRACTORS

Sealed percentage tenders in Form F-1 for the following works will be received by the Undersigned on 13th May 1936 upto 2 P. M. Other particulars regarding the contract etc. can be had at the Undersigned's office during office hours :—

	Estimated Cost.
1. C. R. to the Poona Bangalore Road and Hubli Sholapur Road ...	Rs. 7476/-
2. C. R. to Karwar Bellary Road section from Hubli to Gadag ...	Rs. 7266/-
3. C. R. to Karwar Bellary Road section from Sangtikop to Hubli ...	Rs. 5679/-
4. C. R. to Gadag Pala Road and Karwar Bellary road section from Gadag to Hosrur and C.R. to Road from Mile No. 8 of Gadag Pala to Hosrur Bungalow...	Rs. 3668/-
5. C. R. to Kamta Hubli Road...	Rs. 2622/-

2. The acceptance of the tender rests with the Undersigned and no reason will be given for the acceptance or rejection of any tender.

Ex. Engr's Office, } P. K. SHINDE,
Dharwar. } Executive Engineer,
25th April 1936. } Dharwar Division, Dharwar.

कोल सप्लाइंग फर्म

उत्तम द्रगडी कोलसा (बंगाल, सी.पी.)

आणि

कोक ह्यांचे व्यापारी

व

म्युनिसिपल, लोकल बोर्ड,

पी. डब्ल्यु. डी. (सरकारी) कॉन्ट्रॅक्टर्स

५११ बुधवार पेठ, पुणे शहर २.

तारेचा पत्ता:-व्यंकटेश. फोन नं. ४७१

K. K. & Co.

Photographic Dealers

POONA.

S. B. JOSHI & Co.

ENGINEERS & CONTRACTORS

41 A, Bruce Street, | 716 Sadashiv Peth,
Bombay | Poona City

माधव सोमण ब्रदर्स

आम्ही स्वतः तयार केलेली लुगडी व इतर पेठांचा माल मिन्हाइकांस सात्रीलायक विकतो.

हुजूरपागेसमोर, पुणे, २.

WANTED

RESPECTABLE

AND

INFLUENTIAL

AGENTS

FOR

VENUS ASSURANCE Co. Ltd., (Delhi)

Apply for Terms and Agency to the Superintendent.

VENUS ASSURANCE Co. Ltd., (Delhi)

Laxmi Road, Poona City.

“ दुसरें मूल्यमापन जाहीर झालें ”

स्थापनेपासूनच भागीदारांना ६ टक्के फायदा व विमोदारांस वाढता नफा वांटून
जुन्या व स्थिर झालेल्या कंपन्यांस कठीण असें अपूर्व यश संपादन केलेली
पहिलीच महाराष्ट्रीय विमा कंपनी:-

कॉमनवेलथ विमा कंपनी लि., पुणे.

अध्यक्ष-श्री. न. चि. केळकर, संचालक, केसरी
हयातीतील विम्यास } दुसऱ्या मूल्यमापनांत वांटलेला } हयातीनंतर विम्यास
३७॥ रु. } दर हजारी त्रैवार्षिक नफा } ४५ रु.
जास्त माहितीकरितां समक्ष भेटा अगर लिहा.
मॅनेजिंग एजन्ट्स.

“ अर्थ ” ग्रन्थमाला

व्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सह-
कार, बँकिंग इत्यादि विषयांवरील
सोपी व व्यावहारिक उपयुक्ततेची
पुस्तके.

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
२ रिझर्व्ह बँक
३ व्यापारी उलाढाली
वरील प्रत्येक पुस्तक लोकप्रिय
झालें आहे.

किं. १ रु. (ट. स. निराळा)
व्यवस्थापक, ‘ अर्थ ’ ग्रन्थमाला
पुणे २.

दि डेक्कन पेपर मिल्स कंपनी, लिमिटेड.

रे पेपर मिल, मुंबवा, पुणे. पदमजी पेपर मिल, मुंबई.

पूर्वी आम्हांस लागणारा सर्व कागद आम्ही आपल्या देशांतच तयार करित होतो, आणि
महाराष्ट्रांतील कागदाचा धंदा सुप्रसिद्ध होता.

सध्यांच्या यांत्रिक युगांत, कागदाचे प्रकार आणि त्यांस असलेली मागणी विलक्षण वाढली असता
आम्हीं पूर्ण स्वदेशी कागदच कां वापरून नये आणि आम्हांस सर्व स्वदेशी कागद कां पुरवतां येऊं नये!

ह्या प्रश्नांस, दि डेक्कन पेपर मिल्स कंपनीनें, अनेक प्रकारांचा व प्रतींचा कागद आपल्या
कार्यक्षम कारखान्यांत तयार करून समाधानकारक उत्तर दिलें आहे.

तुम्हांस कसलाहि कागद पाहिजे असो, त्यासंबंधानें खालील पर्यावर.
चौकशी करून तो कागद घ्या.

८१५-१६ भवानी पेठ, पुणे.

अहमदाबाद हाऊस, बॅलर्ड एस्टेट, मुंबई.

आपणांस विहीर बोअर करावयाची आहे काय ?

भिडे आणि सन्स

स्वतः तयार केलेल्या मशीननें बोअर खणून देतात.

चौकशी करा:-

भिडे आणि सन्स

सांगली (S. M. C.)

शनीचा पार, पुणे. २

श्री माणकेश एजन्सी

शहापूर लुगडी, जरीची व टोपपदरी, अंगास रंग न
लागणारी मिळतात.

तसेंच, इरकल, संवायत वगैरे पेठेचा गॅरंटीड माल
मिळतो.

मंडई रस्ता, शनीचा पार, पुणे.

डॉन ऑफ इंडिया विमा कंपनी लिमिटेड, पुणे

पाहिजेत

डुप्ट रकमेची व नफ्याची ‘डॉन’ची बँको इन्शुरन्स

इन्व्हेस्टमेंट पॉलिसी किंमत फक्त रुपये १०

मुंबई इलाख्यांत जिल्ह्याचे ठिकाणी प्रसाराकरितां चीफ
ऑर्गनाइझर्स पाहिजेत. मासिक पगार रु. १०० ते २५०
लायकीप्रमाणें. जास्त चौकशी करां व माहिती मागवा.

जनरल मॅनेजर.

संजीवन हेअर टॉनिक

दारुणा (Dandruff), केंस गळणें व टक्कल यांवर
अनुभवीक उपाय. केंसांची वाढ करण्यास उत्कृष्ट साधन.
white oil पासून अलित. बाटली किं. १ रु. पो. व पॅ.
निराळें. पुण्यांत नू. म. विद्यालय भांडार, येथें मिळेल.

संजीवन मॅन्युफॅक्चरिंग, कं. अमदाबाद.